

Serijal o SLAPP-u (3.): Tek je Europski sud za ljudska prava 2018. ograničio odštetne zahtjeve protiv nakladnika

Nakon presude europskog suda u slučaju zadarskog Narodnog lista izmijenjena je dotadašnja sudska praksa. Hrvatski suci dobili su i pisane upute da vode računa o visini naknada – umjesto nekadašnjih basnoslovnih svota, sada se obično traži po 30.000 kuna, a dosudi 10.000 ili 20.000 kuna, napominje odvjetnica Vesna Alaburić, stručnjakinja za medijsko pravo

Piše: Saša Paparella

Ma koliko se voljeli intenzivno družiti s novinarima u sudnicama, glavni SLAPP-ovci uglavnom ne vole odgovarati na novinarska pitanja, pa smo se morali obratiti njihovim žrtvama – novinarima. Na meti SLAPP tužitelja je vrlo često portal Telegram, što nam je bio povod za razgovor s njegovom novinarkom **Anom Raić Knežević**, koja godinama prati crnu kroniku i pravosuđe i više puta je i sama tužena, pa je odličan sugovornik o temi kojom se bavimo.

Kriminalci nezadovoljni medijskim tretmanom

“SLAPP tužbama izložena sam već godinama. Kako pišem u kriminalu često su akteri mojih tema nezadovoljni, te kao jedan od mehanizama ušutkavanja vide tužbu s visokim odštetnim zahtjevom. Tako sam još u Novom listu, redakciji u kojoj sam godinama radila prije nego što sam prešla u Telegram, zbog obične proširene vijesti iz Policijske uprave zagrebačke, završila kao svjedok u postupku u kojem je odvjetnik koji je u tom slučaju bio glavni lik tražio od Novog lista 500.000 kuna odštete. Tvrdio je da je toliko izgubio zbog našeg izvještavanja o njegovom pijanom nasrtaju na konobaricu u jednom zagrebačkom kafiću. Dakle, osim njegovog identiteta svi drugi podaci bili su temeljeni na službenom policijskom izvješću. A njegov identitet, složit ćemo se, nije ni tajna ni uvreda. Ipak, tvrdio je da je zbog mog teksta doživio golemu sramotu i ostao bez unosnog posla. Na početku sudskog postupka uvrijeđeni odvjetnik ipak je umanjio odštetni zahtjev. Naime, bilo mu je skupo platiti pristojbu za tužbu koja je bila visoka zbog visokog odštetnog zahtjeva. Ne znam kako je taj postupak završio, jer sam u međuvremenu otišla iz Novog lista, no uvjerena sam da bih znala da je dobio neki veći iznos. Ipak, ovaj slučaj pokazuje kako doista zbog svog svakodnevnog posla novinari mogu završiti u financijski teškom sudskom postupku zbog kojeg se pokreće cijeli sustav – od odvjetnika do dva suda”, kaže naša sugovornica.

Novinarku Telegrama Ana Raić Knežević tužili su suci, odvjetnici, poduzetnici, državni menadžeri (screenshot N1)

U novoj redakciji, portalu Telegram, suočila se s poplavom tužbi koje bi se mogle svrstati u SLAPP. Najpoznatiji je zasigurno slučaj suca **Zvonka Vrbana** koji je protiv Telegrama, njegove glavne urednice i novinara **Drage Hedla** podnio šest tužbi. "Osim što Hedla tuži za klevetu, dakle u kaznenom postupku, sudac Vrban podnio je i više odštetnih zahtjeva protiv nakladnika i glavne urednice. Ukupan iznos nešto je veći od 100.000 eura. Svi postupci su još u tijeku. Izvjesno je da je i sudac Vrban za sve svoje privatne tužbe mora platiti goleme sudske pristojbe".

Jolly od Telegrama tražio 300.00 kuna, a Dragan Kovačević 1,5 milijuna kuna

Nadalje, "tu je i odštetni zahtjev od oko 300.000 kuna što ga je protiv Telegrama podnio poduzetnik **Josip Stojanović Jolly** zbog sudske presude o kojoj smo izvijestili. Tvrdi da sam mu tim tekstom nanijela štetu i narušila poslovni ugled. Prijetio je da će tražiti i izgublenu dobit, no, koliko znam, na kraju je od toga odustao. Tužio je i portale koji su moj tekst prenijeli, a, kako sam nedavno vidjela, jedan spor je već nepravomoćno izgubio jer je sud zaključio da smo samo citirali sudsku presudu, te se stoga ne može raditi o tekstu koji bi za Jollya bio uvredljiv. No, pričekajmo i rasplet ostalih postupaka.

Tužio nas je nedavno i bivši šef uprave Janafa **Dragan Kovačević** koji zbog mojih izvještaja o istrazi što se protiv njega vodi traži od Telegrama oko milijun i pol kuna odštete. Koliko sam informirana, tolike tužbene zahtjeve podnio je i protiv Jutarnjeg lista”.

Ana Raić Knežević kao ključni problem vidi to što se ni tužbe za klevetu, ni odštetni zahtjevi protiv novinara i medija ne razmatraju prije samog sudskog postupka. “Nema nikakve istrage ili prethodnog postupka u kojem bi sud ocijenio ima li uopće smisla ulaziti u sudski proces. Jesu li tužbe uopće osnovane ili su podnijete tek da se novinara zastraši. Kad bi se uveo jedan takav dio postupka možda bi serijski tužitelji ipak bili obeshrabreni. Ovako čim podnesu tužbu znaju da će novinara i njegovu medijsku kuću pritiskati idućih nekoliko godina dok ne bude donijeta pravomoćna presuda. A to, vjerujte, doista u Hrvatskoj može potrajati. Zato držim da bismo trebali inzistirati da se takav dio postupka uvede u zakonodavstvo, te da se suci, koji sude u takvim predmetima, dodatno educiraju i profiliraju. Uz to, uvjeren sam i da bi se trebalo implementirati ograničenja visine odštete koju netko potražuje. Ta ionako svi koji podnose tužbe tvrde kako to čine samo iz moralnih razloga. Čemu onda stotine tisuća kuna koje traže od medija?”, pita se novinarka Telegrama.

Smijenjeni šef uprave Janafa Dragan Kovačević od medija traži milijunske odštete (foto: Janaf.hr)

'Dio novinara i medija stavio se u funkciju javnog linča'

Za razliku od gotovo svih ostalih tužitelja novinara koje smo dosad spomenuli, Dragan Kovačević spremno je odgovorio na naš upit o tome zašto tuži medije koji su, primjerice, samo izvještavali o istrazi koja se tada vodila, te koje ste sve medije (ili novinare) tužio?

“Nikad nisam mislio niti imao namjeru tužiti novinare ili medije, ali kap koja je prelila času je bila tolika količina laži i medijski linč od strane nekoliko novinara i nekoliko redakcija, koji su se takmičili u lažima i obmani javnosti. Preko odvjetnika sam tužio samo ono najdrastičnije, koji imaju elemente kaznene odgovornosti. Žao mi je što se s jedne strane dio novinara i medija stavio u funkciju javnog linča baziranog na lažima i izmišljenim pričama”, rekao nam je Dragan Kovačević.

Ne šalje li lošu poruku tužbama protiv novinara? “Pitanje koje se može obrnuto postaviti je, zašto u Hrvatskoj postoji velik broj tužbi prema novinarima i da li su mediji do kraja nevini ili su pojedini u funkciji raznih interesnih lobija i oglašivača pa se ponašaju na način da se ne vode istinom nego senzacijom?”, navodi Kovačević, koji smatra da su se pojedine dnevne novine pretvorile u glasila Vlade RH.

Upitan da li je prethodno zatražio objavu ispravka, Kovačević kaže – “Poslali smo zahtjeve za ispravak ali u većini slučajeva nismo dobili demanti. Još jednom izražavam žaljenje što je moj odvjetnički tim bio prisiljen tražiti zadovoljštinu na ovaj način. Ono što mogu reci da ću sve dobivene sporove i eventualne novčane iznose usmjeriti u humanitarne svrhe i razvoj zaštite pojedinaca od lažnih progona i razvoj civilnog društva”, tvrdi naš sugovornik, koji nam nije želio preciznije odgovoriti na pitanje o visini traženih odšteta.

Lak put do povećanja imetka

Govoreći o SLAPP tužbama, novinar Telegrama Drago Hedl, kojeg su u više navrata tužili suci, ali i druge osobe o kojima je pisao istraživačke tekstove, rekao je da je “najveći broj takvih tužbi zapravo poruka novinarima i redakcijama da se okane ‘čaćkanja mečke’, dakle **da ne diraju u vruće teme i ozbiljne interese** koji dovode u pitanje imovinu i ono što su stekli pojedini ljudi. S tim SLAPP tužbama želi se ustrašiti novinare. Osječki sudac Zvonko Vrban nekoliko je tužbi pokrenuo protiv moje redakcije i najavio je da će tražiti 100.000 eura naknade za svoje duševne boli. On je toliko silno patio da je svoje patnje sam procijenio na 100 tisuća eura...Indikativno je da je jedan sudac Županijskog suda u Hrvatskoj shvatio način kako da stekne još nešto imetka, jer mu valjda nije dovoljno ono što ima”.

Osnivač Telegrama **Ninoslav Pavić** je u veljači 2022. **u intervju za Zagrebi.hr** rekao kako “nitko još nije uspio dokazati da je Telegram objavio neistinu. Od tužbi puno je gore pravosuđe. Imamo generaciju sudaca koji ne žele razumjeti funkciju novina i medija. Kad se izgubi neki spor, to nije zato što se objavila neistina. Lik koji tuži čak prizna da je sve istina, pa opet sud zaključi – jest istina, on je doista prevario, lagao, ukrao, ali time što je to objavljeno javno, povrijeđen je njegov mir jer eto, loše spava, prepoznaju ga na ulici...”

Novinar Telegrama Drago Hedl često je na udaru SLAPP tužbi (foto: Medija centar Beograd)

Zbilja, koliko je kod podizanja tužbe bitno da li je novinar – ili bilo tko drugi – napisao istinu? **Vesna Alaburić**, stručnjakinja za medijsko pravo koja se već godinama susreće i sa SLAPP tužbama, navodi kako je “važno da se sporna informacija pravilno kvalificira kao činjenična tvrdnja ili vrijednosni sud, jer se istinitost dokazuje samo ako se radi o činjeničnim tvrdnjama. Vrijednosni sudovi, naime, ne podliježu dokazu istinitosti. Ako tuže zbog činjenične tvrdnje, tužitelji uvijek tvrde da se radi o neistini. Čak i kad znaju da je sporna informacija točna, tužitelji će tvrditi drugačije, ako tužbom žele poslati poruku javnosti da se radi o neistini ili ako misle da novinar neće moći dokazati istinitost tvrdnje. Ako se u postupku dokaže da je sporna tvrdnja točna, ili barem da je autor imao osnovani razlog smatrati da je tvrdnja točna, tužitelj neće uspjeti u sporu. Zato je pitanje istinitosti sporne činjenične tvrdnje bitno, ponekad i najbitnije, u sporu protiv novinara”.

Sankcija ne smije ugroziti egzistenciju novinara

Kako bilo, do relativnog zauzdavanja SLAPP tužbi u RH došlo je tek nedavno, i to zahvaljujući Europskom sudu za ljudska prava (ESLJP). Priča je počela 2008. kad je Zadarski Narodni list pod naslovom ‘Suca Babića treba prikovati na stup sramote’ objavio tekst u kojem se kritizira sudac

Županijskog suda u Zadru **Boris Babić** jer je došao na jednu feštu kontroverznog **Rene Sinovčića**. U tekstu se propitkuje što jedan sudac radi u miljeu pomalo obilježenom zbog povezanosti s kriminalom i tvrdi se da je to druženje protivno Kodu sudačke etike zbog potencijalnog sukoba interesa – Sinovčić se naime na Babićevom sudu često pojavljivao kao stranka u postupku. Sudac Babić je tražio da Narodni list objavi ispriku, što je tjednik odbio, pa je protiv nakladnika pokrenuo parnični postupak radi naknade štete zbog povrede prava osobnosti. Nakon što su Općinski sud u Benkovcu i Županijski sud u Splitu pravomoćno sucu Babiću dosudili naknadu štete od 50.000 kuna, Ustavni sud RH odbio je ustavnu tužbu navodeći da sloboda izražavanja nije apsolutna te da ona može biti ograničena zaštitom digniteta, reputacije i časti drugih osoba, a čija su prava također zajamčena Ustavom.

Europski sud za ljudska prava (foto: ahc.org.al)

Narodni list tada je objavio da su zadarski su suci prethodno “podigli čitav niz tužbi i presudama dobili i značajno više odštete. Također, tako dosuđene odštete nisu konačni iznos koji je Narodni list morao platiti, jer se konačne cifre uvećavaju za nemale troškove, kamate i slično. Tako je primjerice sutkinja **Zlata Smojver Kanjer** presudom dobila 70.000 kuna, da bi joj na kraju Narodni list s kamatama i troškovima isplatio čak

198.227 kuna. Iznosi dodijeljenih odšteta i konačnih isplata penju se na gotovo milijun kuna – bivši predsjednik Županijskog suda u Zadru **Antun Klišmanić** protiv Narodnog lista i njegovog vlasnika podigao je čak četiri tužbe, a presudama mu je dodijeljene četiri odštete od 50 do 80 tisuća kuna. Ukupni iznos koji je Klišmaniću isplaćen na ime ovih presuda je oko 435.657 kuna. Sudac Boris Babić, aktualni predsjednik Županijskog suda u Zadru, presudom radi koje je Europski sud za ljudska prava proglasio RH krivom za kršenje slobode govora, dobio je 50.000 kuna odštete. No, na kraju mu je isplaćeno gotovo dvostruko – čak 91.362 kune”. Nadalje, sutkinji **Tatjani Domijan Mrva** presudom Općinskog suda u Šibeniku ukupno joj je Narodni list isplatio 70.000 kuna, a sutkinja **Sanja Prosenica** također je tužila Narodni list, koji joj je u konačnici isplatio čak 160.466 kuna.

Presuda Narodnom listu utjecala je i na suce i na tužitelje

Uz zadovoljštinu koju je dobio Narodni list, inače najstarije novine u Hrvatskoj, koje izlaze još od 19. stoljeća, posljedice te presude i po opstojnost pojedinih medija pojasnila nam je odvjetnica Alaburić. “Nakon što je Ustavni sud zaključio da nema problema s takvom presudom, nakladnik se obratio [Europskom sudu za ljudska prava \(ESLJP\) koji je presudom iz 2018.](#) zaključio da je 50.000 kuna za medij koji se prodaje u 900 primjeraka potpuno nerazmjerna naknada i zato predstavlja povredu slobode izražavanja. Tada je po prvi put neki sud usporedio koliko se dosuđuje za smrt bliske osobe, a koliko za sporove protiv medija. To je doduše nama i ranije, 90-ih godina, bio argument – kako se za smrt djeteta dobije samo 100.000, a za povredu ugleda 500.000 kuna? Tada nažalost nismo nailazili na razumijevanje sudaca, rekli su nam da ne možemo to uspoređivati, s argumentom da osiguravajuća društva na tome ne zarađuju, dok mediji zarađuju na objavljenim tekstovima. Tek nakon presude u slučaju Narodnog dobili smo određenu potvrdu da smo prije 30-ak godina bili u pravu”, kaže Vesna Alaburić.

Ta je presuda značajno utjecala na sudsku praksu, a pogotovo nakon što su naši suci dobili čak i pisane upute da vode računa o visini naknada – sada su obično traži oko 30.000 kuna, a dosudi 10.000 ili 20. 000, maksimalno 30.000 kuna. “Presuda Europskog suda je značajno utjecala i na same tužitelje, tako da su njihovi tužbeni zahtjevi u većini slučajeva relativno umjereni, barem za veće nakladnike. Veliki je problem kad se isti novčani iznosi tužiteljima dosuđuju i u sporovima protiv malih, neprofitnih nakladnika i novinara. Suci, na žalost, još uvijek nisu usvojili pravilo da o kriteriju razmjernosti treba odlučivati i s obzirom na prihode, posebno ako su tuženici novinari kao pojedinci, te da se o ravnoteži sukobljenih prava na slobodu izražavanja i prava na zaštitu prava osobnosti ne može govoriti ako sankcija egzistencijalno ugrožava tuženika. Zato treba uvijek podsjećati da je ESLJP u nizu svojih presuda rekao da treba voditi računa o visini primanja novinara i da je to važan kriterij za pravilno odlučivanje o testu razmjernosti”, napominje naša sugovornica.

‘Mediji nisu bili krivi za masovne prosvjede protiv zadarskog suca’

“Devedesetih godina sam bila optimistična i mislila da ćemo pravne standarde zaštite slobode izražavanja iz prakse ESLJP lako i brzo uvesti u našu sudsku praksu, ali se, evo, i danas se bavim istim problemima. Situacija je sada, ipak, bitno drugačija. Ustavni sud u potpunosti je prihvatio metodologiju rada i pravne standarde ESLJP, a i suci redovnih sudova u sve većoj mjeri implementiraju standarde tog suda. Ponekad je to još uvijek pomalo šablonski, bez vođenja računa o kontekstu i specifičnosti konkretnog slučaja. Za pravilno odlučivanje u medijskim sporovima važno je poznavati diskurs javne komunikacije, političkih rasprava, polemika, sveukupnost medijskih sadržaja na našoj javnoj sceni. Samo u tom kontekstu moguće je pravilno evaluirati neki konkretni sporni medijski sadržaj. Događa se, na žalost, da o sporu sudi sudac koji spoznaje o medijskim sadržajima crpi samo iz postupaka u kojima sudi”, navodi naša sugovornica.

Odvjetnica Vesna Alaburić (screenshot N1)

Kao primjer, Vesna Alaburić navodi tužbu još jednog suca Županijskog suda u Zadru (sudac **Ivan Marković**, kojeg smo zbog njegovih 26 tužbi već spominjali kao SLAPP tužitelja, op. SP), "koji je pozornost javnosti privukao svojom odlukom da nekolicinu mladića osumnjičenih za seksualno zlostavljanje maloljetnice ne zadrži u istražnom zatvoru, nego da ih pusti da se brane sa slobode. Ta njegova odluka je izazvala brojne i burne reakcije u cijeloj Hrvatskoj, uključujući masovne prosvjede u mnogim gradovima, javne izjave političkih stranaka, političara, udruga za zaštitu prava žena. Možemo razgovarati o tome da li su se te javne reakcije temeljile na poznavanju ili nepoznavanju svrhe istražnog zatvora i da li je odluka suda bila pravilna i zakonita. Za medije su, međutim, vijest bile sve te javne reakcije na odluku suda. Sudac je nesumnjivo zbog svih tih reakcija pretrpio zaista veliku štetu, čak i bio izložen svojevrsnom linču u mjestu u kojem živi. Za to, međutim, nisu bili krivi mediji, jer oni su samo izvijestili o sadržaju sudske odluke i javnim reakcijama na tu odluku. Smatram da bi bilo krajnje nepravično da na kraju mediji budu proglašeni krivcima za ta događanja. Sudac je podnio preko 30-ak tužbi i u svakom postupku tvrdi da mu je baš tim tekstom uzrokovana šteta zbog koje potražuje novčanu odštetu. Zastupam neke od tih medija i mi ne osporavamo da je sudac zbilja pretrpio štetu, ali osporavamo da je za tu štetu odgovoran nakladnik".

Ponekad zbroj svih odšteta zbog iste informacije premašuje 800.000 kuna

U situacijama kad jedan tužitelj tuži nekoliko nakladnika zbog istih ili sličnih informacija, zastupnici nakladnika pokušavaju na određeni način objediniti te postupke ili barem ukazati da se o istoj temi vodi više postupaka i da tužitelj traže odštetu u ukupnom iznosu od nekoliko stotina tisuća kuna. Vrlo često suci ne smatraju da se radi o bitnim okolnostima, što smatram pogrešnim. Iznimka su postupci spomenutog suca protiv Hanza medije. Sud je tih 10-ak sporova spojio i jednom presudom odlučio o svima. Na žalost, u pravilu ne uspijevamo postići to da sud barem pribavi podatak o ukupnom broju sporova i ukupnoj novčanoj naknadi koju potražuje. Ponekad zbroj svih odšteta premašuje 800.000 kuna. Nailazimo na nerazumijevanje većeg dijela sudaca koji kažu otprilike: mene nije briga što se događa u drugim parnicama, ja pred sobom imam ovaj tekst i odlučujem samo o tome. Vjerujem, ipak, da ćemo jednog dana na višim sudovima izboriti pravilo da sud mora voditi računa o ukupnosti događanja i spriječiti da pojedinci koriste institut novčane naknade radi ostvarenja lukrativnih ciljeva.

Drugi nam je problem kad se istovremeno vodi nekoliko sudskih postupaka zbog iste informacije. Recimo, postupak protiv glavnog urednika radi objave ispravka informacije, zatim protiv nakladnika ili novinara radi naknade štete i kazneni postupak protiv autora zbog klevete ili uvrede. Sudovi bi i u takvim situacijama trebali voditi računa o cjelini i kontekstu, osobito o tome da su sve to određeni oblici zadovoljštine, pa da je pravilnom primjenom testa razmjernosti moguće zaključiti da neki od tih oblika zadovoljština nisu 'neophodni u demokratskom društvu', jer je ranijom presudom osigurana dostatna zaštita povrijeđenog prava osobnosti. Na primjer, ako je novinar osuđen u kaznenom postupku – a kaznena osuda je najstroža sankcija za izgovorenu ili napisanu riječ i – onda je pitanje da li je bilo kakva druga zadovoljština, uključujući novčanu naknadu 'neophodna u demokratskom društvu' i da li bi takvo dvostruko sankcioniranje bilo razmjerno. U takvim procesima pokušavam ukazati sudu na sve oblike zadovoljštine koju je pojedinac već dobio – da je objavljen ispravak, da je uklonjen sporni članak, da je novinar kazneno osuđen i pokušavam dokazati da nije 'neophodno u demokratskom društvu', a ni razmjerno, da tužitelj dobije još i novčanu odštetu“.

Novinarski projekt 'SLAPP tužbe – zlouporaba pravosuđa kojom moćnici pokušavaju ušutkati medije' realiziran je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama